

**KRALI ÖLDÜRMEK:
BİR POLİTİK TRAJEDİ OLARAK *MACBETH***

M. Hamit ÇALIŞKAN

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde yaklaşık dört yüz yıl önce yazılmış yapıtlara yaklaşımımız ister istemez yapıtın yazarının bizden bir okur ya da izleyici olarak beklentilerinden çok büyük farklılıklar göstermektedir. Yazılmasının üstünden 387 yıl geçtiği, çevirisinden okunduğu ve Türk okurunun yabancı olduğu bir kültür ve tarihi ele aldığı için on yedinci yüzyıl tiyatro izleyicisine oranla *Macbeth*'e üç kat daha yabancıyız. Oyundaki olayların İskoç tarihinden alınma ve olayların da on birinci yüzyıl İskoçyasında geçtiği düşünüldüğünde bu yabancılık daha da artmaktadır. Böyle olunca da oyunun tadına tam anlamıyla varmak güçleşmektedir.

Macbeth'i salt bir trajedi olarak görmek kanımca Shakespeare'in oyunu yazış nedenlerini göz ardı etmek anlamına gelecektir. Eğer herhangi bir oyunda ülkenin yazgısını belirleyen savaşlar, kralların öldürülmesi, kralları öldürenlerin tahta çıkması ve kralları öldürenlerin öldürülmesi anlatılıyorsa söz konusu oyun politik trajedi olarak kabul edilebilir. Daha oyunun hemen başında İskoç beylerini ülkelerini istilacılara karşı korumaya çalışırken görürüz. İskoçya'nın bağımsızlığını başta *Macbeth* olmak üzere tüm soylular canla başla savunmuşlardır. Zaferin hemen ardından cadıların *Macbeth*'e kral olacağını bildirmeleriyle oyunun teması iyice belirginleşir. İhtiras, hırs, korku, umut, umutsuzluk, pişmanlık, öfke gibi duyguları tüm yoğunluklarıyla yaşayan insanların dünyasında yapılacak bir gezinti bizleri beklemektedir. Ele geçirilmek istenen nesne bir taht olduğundan kendimizi tam anlamıyla oyuna kaptırmayız çünkü sıradan insan olan bizlerin yüreğinde kral olma, taç giyme gibi isteklere yer yoktur. Bu yüzden hiçbir oyun kişisi ile özdeşleşmeyiz. Kendimizi aşırı duyguların ateşinde yanan *Macbeth* ya da Leydi *Macbeth*'in yerine asla koymayız. Bu durum da oyundaki politik temanın varlığını tüm boyutlarıyla algılamamıza neden olur. Oyunun politik boyutunu tam anlamıyla

kavrayabilmek için İskoç tarihini, on yedinci yüzyıl politik düşüncesini ve Shakespeare'in yararlandığı kaynakları incelemek gerekmektedir.

Macbeth (1005-1057), 1040-1057 tarihleri arasında hüküm sürmüş bir İskoç kralıdır. Kral II. Kenneth'in torunu olduğu sanılmaktadır. 1031 yılında babasının ölümü üzerine Glamis Beyi, 1040 yılında da kuzeni kral I. Duncan'ı Elgin savaşında yenerek İskoçya kralı olur.

1054 yılında Northumbria Beyi Siward (Duncan'ın kayınbiraderi), Duncan'ın oğlu Malcolm'a yardım amacıyla İskoçya'yı istila eder. Üç yıl sonra Aberdeen yakınlarında yapılan savaşta Macbeth'i öldüren Malcolm İskoçya tahtına çıkar.

Macbeth'in mezarı İskoç krallarının mezarlarının bulunduğu Iona Adasındadır.

Leydi Macbeth'in ilk kocasından olma oğlu Lulach, üvey babasının öldürülmesinden sonra tahta geçen Malcolm'a karşı ayaklanır ama 1058 yılında öldürülür. Lulach ve onun soyundan gelenler uzun yıllar boyunca Malcolm ve onun soyundan gelen kral-lara karşı ayaklanırlar.

Macbeth'in savaşta öldürdüğü Duncan genç ve deneyimsiz ve yönetimde pek de başarılı olmayan bir kraldır. Öyle ki, Duncan, Macbeth tarafından öldürüldüğünde pek üzülen çıkmaz. Eklenmesi gereken bir başka nokta da hem Duncan hem de Macbeth ana tarafından taht üzerinde hak iddia ettiklerinden ikisinin iddialarının da eşit ağırlıkta olduğudur çünkü on birinci yüzyıl İskoçyasında tacın babadan oğula geçme ilkesi henüz yerleşmemiştir¹.

Oyunun yazıldığı dönemdeki toplumsal ve tarihsel olayları incelediğimizde Shakespeare'in böyle bir konuyu seçme nedenleri daha iyi anlaşılacaktır. İskoç kralı VI. James'in İngiltere kraliçesi I. Elizabeth'in ölümü üzerine 1603 yılında İngiltere tahtına I. James ünvanı ile çıkması ve fanatik bir katolik olan Guy Fawkes'in 1605 yılında kralı ve soyluları Parlamento binasını havaya uçurarak öldürme planının başarısızlığa uğraması Shakespeare'in ilgisini İskoç tarihine yöneltmesine neden olmuştur². Shakespeare, oyunu ile kral

1 Geoffrey Bullough, *Narrative and Dramatic Sources of Shakespeare*, Vol. VII. (London: Routledge and Kegan Paul, 1960), s. 433.

2 Kenneth Muir ed., *Macbeth* (London: Methuen and Co. Ltd., 1957), s. XVI.

öldürmenin suçların en büyüğü olduğuna işaret etmek istemektedir çünkü yazar, “kral tanrının yeryüzündeki temsilcisidir ve ona kaldırılan el aslında tanrıya kaldırılmış demektir” sözleriyle özetlenebilecek bir dini öğretinin yaşamı boyunca kiliselerden halka vaaz olarak aktarıldığına tanık olmuştur. Yöneticilere karşı gelinmemesi gerektiği konusunun ele alındığı İkinci Vaaz şöyle başlar:

Herkes, yöneticilerin, Tanrı tarafından dünyadaki Tanrısal düzeni korumaları için görevlendirilmiş olduğunu ve devlet görevlilerinin ülkeyi tanrı buyruklarına göre yönetmeleri gerektiğini ve tüm insanların onlara tanrının temsilcileri olarak, zorba bile olsalar, sadece tanrıdan korktuğumuz için değil, aynı zamanda tanrıya inandığımız için, boyun eğmek zorunda olduklarını bilmelidir.

Ey iyi insanlar, şunu unutmamak gerekir ki, astların üstlerine karşı gelmeleri hiçbir durumda yasal değildir çünkü Aziz Paul'un sözleri çok açıktır: ‘Her kim ki karşı koyar, lanetlenecektir; çünkü karşı koyduğu şey tanrının iradesidir.’ Yönetim kademesindeki birçok inancsız ve kötü insan kurtarıcımız İsa ve havarilerine acı çekirmiştir. Tüm zorluklara, sıkıntılara, iftiralara, acılara, ızdıraplara ve hatta ölüme bile boyun eğmiş ama karşı koymamışlardır. Davalarını adil tanrıya havale etmişlerdir ve düşmanları için yürekten yakarmışlardır. Onlar, bu yetkililerin otoritesinin Tanrıdan kaynaklandığını biliyorlardı. Bu yüzden söyledikleri ve yaptıkları her şeyde her zaman tanrının iradesine boyun eğilmesi gerektiğini savundular. Tersini hiçbir zaman söylemediler. Zorba yargıç Pilate, İsa'ya, ‘Seni çarmla gerdirecek ya da serbest bırakacak gücüm olduğunu biliyorsun değil mi?’ dedi. İsa şöyle karşılık verdi, ‘Tanrının verdiği başka gücün olmaz.’ İşte bu yüzden kulların haksızlık yapan yöneticiye karşı güç kullanmaları yasal değildir. Otoritelerini kötüye kullanmayan yöneticilere karşı ayaklanmalar ise kesinlikle hoş görülemez³.

3 *Certain Sermons and Homilies Appointed to be Read in Churches in the time of Queen Elizabeth* (London: Society of Promoting Christian Knowledge), s. 121.

Bu vaaz kitlelerin kafasına krala karşı çıkılmaması gerektiği düşüncesini kazımayı amaçlamaktadır. Derebeylikten ulus devletine geçiş döneminde kralın tacı birçok yönden tehdit altındadır: Canları istediğinde ülkede rahatlıkla bir isyan başlatabilecek güçteki beylerin sayısı hiç de az değildir. Hıristiyan aleminin dini önderi Papa hala herhangi bir Hıristiyan ülkenin iç işlerinde söz sahibi olduğu inancındadır ve Parlamento kralın yönetimini zaman zaman engelleyen bir tutum içindedir.⁴ Görüldüğü gibi bu vaaz ülkenin mutlak hakimi olmak isteyen kralın gücüne gem vuracak kurum ve kişileri etkisiz hale getirmek için hazırlanan planın bir parçasından başka bir şey değildir. Yeryüzündeki düzenin eyrenin yaratıcısı olan Tanrı tarafından oluşturulduğu, bu düzeni korumak için de kralın görevlendirildiği, dolayısıyla kralın Tanrının elçisi, korumaya çalıştığı düzenin de tanrısal düzen olduğu her zaman için anımsatılmaya çalışılır. Bu görüşün en ateşli savunucusu ise kral I. James'dir. Hatta bu amaçla *Basilikon Doron* başlıklı bir kitap bile yazmıştır.

Aslında bu görüşün bu kadar yaygın bir biçimde kullanılması karşıt görüşün varlığının en iyi kanıtıdır. Karşıt görüş, kralın ülke yönetiminde en önemli kişi olduğunu ama gücünü ve yetkisini halktan aldığını ve halkın hoşnut olmaması durumunda kralı azletme yetkisinin olduğunu savunur. Kral ülkenin yöneticisi olabilir ama bedende başka organların da olduğunu ve onlara karşı sorumlulukları bulunduğunu unutmamalıdır⁵. Doğa ve tanrı yasalarına aykırı bir davranışında halkın kralı tahttan indirmesi gerekmektedir çünkü tanrı dururken insana kulluk edilemeyeceği unutulmamalıdır⁶. Bu tezdeki köklü yenilik tanrının iradesini uygulamaktan kralın değil de halkın sorumlu tutulmasıdır⁷. Yukarıda görüşleri özetlenen Thomas Starkey ve John Poynt gibi Robert Parsons da, kralın seçimle başa geldiğini ve yasaları uygulamakla yükümlü olduğunu söyler⁸. Nasıl sıradan

4 Alan Sinfield, "Macbeth: history, ideology and intellectuals", *Futures for English*, ed. Colin MacCabe (Manchester: Manchester University Press, 1988), s. 63-75.

5 Felix Raab, *The English Face of Machiavelli: A Changing Interpretation 1500-1700* (London: Routledge and Kegan Paul, 1964), s. 20.

6 Thomas Starkey, *A Dialogue Between Reginald Fole and Thomas Lupset* ed. Kathleen M. Burton (London: Chatto and Windus, 1948), s. 151.

7 John Poynt, *A Short Treatise of Politike Power*, (Michigan: University Microfilms, Huntington Library Ref. 17678, roll. 349), s. 1.

8 Robert Parsons, *A Conference About the Next Succession to the Crown of England* (Michigan: University Microfilms, Huntington Library Ref. 30007), s. 72.

bir anlaşma taraflardan birince bozulduğunda öbür tarafın hiçbir yükümlülüğü kalmaz ise, krallar da yasalara karşı gelirlirse tahttan indirilebilirler. Bu görüşün bir başka önemli savunucusu İskoç tarihçi John Bucanan'dır. 1582 yılında yazdığı *İskoç Tarihi*'nde kralın bir zorba olması durumunda halk tarafından azledilebileceğini söylemektedir. Doğal olarak, böyle bir görüş kralın egemenliğine yöneltilen en büyük tehdittir. Gerekli felsefi ve dini temellere oturtulan böyle bir tez karşısında kralın kendisini savunmak için yapabileceği çok az şey vardır.

İşte bu yüzden kralı öldürmek diye tanımlanabilecek bir tema on altıncı yüzyılın son çeyreğinde ve on yedinci yüzyılın ilk yarısında oyun yazarları tarafından çok yaygın bir biçimde kullanılan bir tema olmuştur. Shakespeare de bu temaya tarih oyunlarında Roma oyunlarında, *Hamlet*, *Macbeth*, *Kral Lear* gibi büyük trajedilerinde oldukça ağırlıklı olarak yer vermiştir. Yasal kralın öldürülmesi sonucu ülkede ne gibi sorunların baş göstereceğini tüm ayrıntılarıyla göstermeyi hedefleyen Shakespeare, *Macbeth*'in konusunu tarihten alarak daha bir inandırıcılık kazanmak istemektedir. Ancak, Shakespeare amacına ulaşmaya çalışırken tarihsel gerçekleri değiştirmektedir ve bu durum karşısına aşılması zor engeller çıkarmakta, kafalarda pek çok soru işareti oluşturmaktadır: Yazar neden bu değişikliklere gerek görmüştür? Neden *Macbeth*'i bir zorba gibi çizmiş ve tartışmalı bir konu yaratmıştır? Nasıl olup da krala kesin olarak boyun eğilmesi gerektiği düşüncesini savunan I. James bu oyuna tepki göstermemiştir? Bu soruları yanıtlamak olanaksızdır. Ancak bazı varsayımlarla yetinmek zorundayız.

I. James'in, ülkeyi kırk altı yıl başarıyla yöneten I. Elizabeth'in ardından tahta çıkması, her an bir isyan korkusuyla yaşayan İngilizlere rahat bir nefes aldırılmış, ancak, yeni krala karşı Guy Fawkes'in giriştiği başarısız suikast bu korkuları yeniden canlandırmıştır. I. James İngiltere'nin yasal kralıdır tıpkı Duncan'ın yasal İskoç kralı olduğu gibi. I. James ülkenin mutlak hakimi olmak arzusundadır, oyundaki Duncan da aynı çaba içindedir. Krallığın babadan oğula geçme ilkesini yerleştirmeye çalışmaktadır. Ancak, İskoçya'da, ülkeyi istilacılardan ve asilerden kurtaran yürekli bir komutan vardır ve bu komutan da tahta çıkmak istemektedir. Ülkenin istila edilmesini önleyemeyen başarısız kral Duncan ile ülkeyi düşmanlara karşı koruyabilecek çaptaki *Macbeth* karşı karşıyadırlar ve kaçınılmaz son gerçekleşir: *Macbeth*, Duncan'ı öldürerek tahta çıkar. Eleştir-

menler Duncan'ın tanrısal düzeni simgelediğini ve öldürülmesiyle ülkenin karmaşasının eşğine itildiğini söylemektedirler. Ancak, şurası unutulmamalıdır ki, savaşın hüküm sürdüğü bir ülkede düzenden söz edilemez ve Duncan'ın İskoçyasında davayı sona erdiren kişi Macbeth'dir.

Olay örgüsü bu yalınlıkta anlatıldığında tıpkı tarihsel Macbeth'i olduğu gibi oyun kahramanı Macbeth'i de eleştirmek mümkün olmamaktadır. Ne var ki, Duncan, bir kralda bulunması gereken iyi özelliklerin hemen hemen tümüne sahipmiş gibi gösterilir gösterilmez Macbeth'in işlediği suç korkunçlaşır. Hele Duncan'ın uykuda haince öldürülmesi, yaralarından akan kanın çokluğu (V.I.), daha tahta çıkar çıkmaz Macbeth'in kendisi için tehdit oluşturan Banquo'yu ortadan kaldırması ve şölene gelmediği için Macduff'ın şatosuna katiller yollayıp, suçsuz karısını ve çocuğunu öldürtmesi ve tüm bu cinayetler kadar önemlisi de kötülüğün simgesi cadıların elinde oyuncak olması ile Macbeth izleyicinin gözünde giderek canavarlaşır. İşte Shakespeare'in, Macbeth'e biçtiği bu kıyafet sayesinde Macbeth'in yönetimine karşı çıkan Malcolm, Macduff ve İngiliz kuvvetleri İskoçya'nın yeni kurtarıcıları olarak karşımıza çıkabilirler.

Macbeth şiddet karşıtı bir oyundur ama söz konusu şiddetin devletin çıkarlarına hizmet etmesi koşuluyla. Macbeth Macdonwald'ı öldürdüğünde övgüler yağdırılır:

Çünkü yiğit Macbeth, ne yigitmiş ama gerçekten
Kötü talihine bile aldırış etmeden,
Kan üstüne kana bulayarak kılıcını
Yardı ne çıktıysa önüne.
Yiğitliğin gözdesi Macbeth geldi yüz yüze
Talihin gözdesi köleyle.
Ne selam, ne sabah! Bir vuruşta,
Neredeyse ikiye böldü herifi;
Getirdi kellesini bizim mazgallara dikti.

(I. ii. 16-24)

Kral tarafından beylik payesi ile ödüllendirilir çünkü Macdonwald ülkeyi uçuruma sürükleyecek bir macera peşindedir ve Macbeth de İskoçya'nın bütünlüğünü koruyan bir kişi görünümündedir. Ancak Duncan'ı öldürünce katil damgası yer ve bu kimliğe uygun olarak da aslında çok iyi bir yönetici olan gerçek Macbeth kan gölü içinde yüzen bir zorba olarak çizilir; Shakespeare İskoç krallarından kral

Duff'ın cinayete kurban gitmesinden esinlenerek Duncan'ı Leydi Macbeth'e öldürtür. Hepsinden önemlisi, işledikleri cinayet yüzünden vicdan azabıyla kıvrandırtarak Macbeth ve Leydi Macbeth'e suçlarının hiçbir koşulda af edilemeyecek derecede ağır olduğunu defalarca söyler. Macbeth ve Leydi Macbeth'in ruh halleri ve kişilikleri ön plana çıkınca da tarihsel gerçekler seyirci karşısında önemlerini yitirirler. Macbeth'in on yedi yıl süren egemenliğinin yaklaşık on haftaya düşürülmesi okuyucuda ve izleyicide sanki Macbeth hiç kral olmamış duygusunu uyandırır.

Oyunda, Macbeth'in gerçek bir kral gibi karşımıza çıktığı bir anı yakalamak olanaksızdır çünkü bir kralda bulunması gereken gücü eline geçirdiğini asla gösteremez. Macbeth soyluların desteğini alarak gücünü yasallaştırmayı başaramaz çünkü tahta çıktığı andan başlayarak soylular onu yalnızlığa iterler. Yalnızca ziyafet sahnesinde çok sayıda soylu bağlılıklarını göstermek için hazır bekler ama Macbeth yarı çılgın davranışları yüzünden eline geçen bu fırsatı yitirir. Halbuki güç bir darbecinin bel bağladığı tek olgudur. Bu açıdan Macbeth ile Cladius'u karşılaştırmak ilginç olacaktır. Cladius da yasal kralı öldürdüğü halde soyluların boy hedefi olmak gibi bir sorun yaşamaz, tersine tüm Danimarka'nın desteği arkasındadır. Hamlet de zorba bir kralın yönetimi altında inleyen, huzursuz, için için kaynayan bir Danimarka'ya değil barış içindeki bir Danimarka'ya gelir. Arkasında soylular bulunmadığı için Macbeth gerçek anlamda kral olamaz ve kamuoyundan destek bulamayan darbecilerin başvurduğu yolu, yani zorbalığı, seçerek ülkede terör ortamı yaratır. Dolayısıyla Macbeth'in öldürülmesi bir zorbanın öldürülmesi gibi gösterilerek okuyucuda tanrısal düzenin kısa bir aradan sonra yeniden kurulduğu izlenimi yaratılır. Shakespeare bu izlenimi oyun boyunca uyandırmaya çalışır: Macbeth kralı öldürme suçunu işlediğinde lanetleneceğini ve tacın kendisine mutluluk getirmeyeceğini bilir⁹. Duncan'ın öldürülmesi düşüncesi bile Macbeth'in tüylerini ürpertir, yüreği yerinden fırlayacakmış gibi olur (I. iv.), cinayet gerçekleştiğinde doğada akıl almaz olaylar meydana gelir: Güneş yok olur, bacalar devrilir, bir şahin bir baykuşun pençesinde can verir, Duncan'ın atları birbirlerini yerler. Kısacası, yasal kralın öldürülmesiyle doğa alt üst olmuş tanrısal düzen bozulmuştur. Kuşkusuz, iletilmek

9 Wilbur Sanders, *The Dramatist and the Recieved Idea: Studies in the Plays of Shakespeare* (Cambridge: Cambridge University Press, 1968), s. 281.

istenen mesaj, tanrının temsilcisine karşı ayaklanmanın ülkeyi karmaşaya sürükleyeceğidir.

Duncan'ın ideal bir kral gibi gösterilmesi II. Richard ya da VI. Henry'nin tahttan indirildikten sonra birer aziz gibi gösterilmelerini anımsatmaktadır. Neredeyse ülkenin mahvolmasına neden olan bu krallar Shakespeare tarafından sert bir biçimde eleştirilmezler çünkü ona göre ne kadar yetersiz de olsa yasal kral tanrının temsilcisidir. Buna karşın, "de facto" kral devirliği yasal kraldan daha iyi bir yönetim sergileme başarısı gösterebilmişse, ülkenin başındaki kara bulutları dağıtmışsa, sayesinde ülkede huzur yeniden egemen olmuşsa Shakespeare bu yöneticiyi eleştirmekten kaçınır. VI. Henry ve IV. Edward buna iyi birer örnektirler. Ancak, "de facto" kralın bir zorba olması, masum insanların kanına girmesi, ülkeyi uçuruma sürüklemesi durumunda Shakespeare tarafından acımasızca eleştirilir. Örnek olarak III. Richard ve Macbeth gösterilebilir, hatta taş kalpli Regan ve Goneril de bu sınıfa dahil edilebilirler. Bu açıdan bakıldığında *Macbeth* yöneticilere krallık dersi vermektedir.

Ülkesinin çıkarlarını koruyabilen; sağduyulu, gözüpek ve adil bir kral nasıl olmalıdır sorusunun yanıtı oyundan kolaylıkla çıkarılabilir. Öncelikle iyi bir kral Duncan'ın düştüğü hataya asla düşmemelidir: Cawdor Beyi'ne güvenmesinin çok büyük bir hata olduğunu anlayan Duncan (I. iv, 13) Macbeth'e sonsuz bir güven duymakla aynı hataya bir kez daha düşmüş ve bu hatasını canıyla ödemiştir. Geçmişten ders alan Malcolm ise Macduff'ı sinamadan, iyi niyetinden emin olmadan onu yanına almayı aklından bile geçirmez. Macduff'ın hangi tarafta olduğunu anlayabilmek için kendisinin Macbeth'den daha kötü özelliklere sahip olduğunu söyler:

Benim azgınlığımın ne olduğunu bilemezsiniz:
Kadın, kız, gelin ve bakireleriniz
Dolduramaz benim şehvetimin kuyularını.
Hiçbir engel dinlemez olurum arzusun önünde.
Macbeth daha iyidir böylesi bir kraldan.

Bir yanı daha var benim bozuk yaradılışımın.
Zenginliğe de öylesine düşkünüm ki, kral olunca
Keser biçerim bütün beyleri yerlerini almak için.
Kiminin incisine, elmasına göz dikerim,
Kiminin evine barkına İştahım yedikçe artar.
Artınca da yok yere kavga çıkarırım

En dürüst en iyi dostlarımla
Hepsini yok edip kendi varlığımı artırmak için.

(IV. iii,)

Bu kötü özelliklerin hepsine Macduff katlanabilir, yeter ki Malcolm ülkeyi Macbeth'in boyunduruğundan kurtarsın çünkü Macbeth'den daha kötü bir kral kesinlikle olamaz.

Ne zaman ki Malcolm kendisinde hiçbir değer bulunmadığını söyler:

Bende değer aramayın. Krallara yaraşan
Doğruluk, dürüstlük, ölçü, denge,
Cömertlik, dayatma acıma inanma
Sabır, sağlam yürek, sarsılmaz istem,
Bütün bunların zerresi yoktur içimde,
Buna karşılık ne kötülük ararsan bende.

(IV. iii,)

Ancak o zaman Macduff, Malcolm gibi bir insanın İskoçya'ya hiçbir yararı dokunmayacağına karar verir:

... Yaşamamalı böyle adam.
Kara bahıtlı millet! Yüzün ne zaman güler artık şenin?
Asası kana boyalı bir zorbanın elindesin.

(IV. iii)

Böylesi bir kralın hüküm sürdüğü bir ülkede barış ve huzurdan söz etmek olanaksızdır. Shakespeare'in I. James'e duyulan sevginin doruk noktasında olduğu bir dönemde yazdığı bu oyun bir yandan kralın egemenliğine koşulsuz boyun eğmeyi öğütlerken öte yandan kralın bir zorba olması durumunda ona karşı başlatılacak bir hareketin doğa ve tanrı yasalarını çiğnemek anlamına gelmeyeceğini söylemektedir. Shakespeare, kralların kutsal hakkı kuramının savunucusu bir kralın hüküm sürdüğü bir dönemde bu kuramı hiçe sayan görüşler içeren bir oyun yazma yürekliliğini göstermiştir. Tarih oyunlarında savunduğu tez bu oyuna da rahatlıkla uyarlanabilir: Kralın yasal olup olmaması önemli değildir, yeter ki ülkede barış ve huzuru egemen kılacak kapasitede biri olsun. Bir başka deyişle, Shakespeare için İngiltere her şeyden önde gelir.

Kaynakça

- Bullough, Geoffrey.**, *Narrative and Dramatic Sources of Shakespeare*. Vol. VII. London: Routledge and Kegan Paul. 1960.
- Certain Sermons and Homilies Appointed to be Read in Churches in the time of Queen Elizabeth*. London: Society of Promoting Christian Knowledge.
- Muir, Kenneth ed.** *Macbeth*. London: Methuen and Co. Ltd. 1957.
- Parsons, Robert.**, *A Conference About the Next Succession to the Crown of England*. Michigan: University Microfilms, Huntington Library Ref. 30007.
- Poynt, John.**, *A Short Treatise of Politike Power*. Michigan: University Microfilms, Huntington Library Ref. 17678, roll. 349.
- Raab, Felix.**, *The English Face of Machiavelli: A Changing Interpretation 1500-1700*. London: Routledge and Kegan Paul. 1964.
- Sanders, Wilbur.**, *The Dramatist and the Received Idea: Studies in the Plays of Shakespeare*, Cambridge: Cambridge University Press. 1968.
- Sinfield, Alan.**, "Macbeth: history, ideology and Intellectuals". *Futures for English* ed. Colin MacCabe. Manchester: Manchester University Press. 1988.
- Starkey, Thomas.**, *A Dialogue Between Reginald Pole and Thomas Lupset*. ed. Kathleen M. Burton. London: Chatto and Windus. 1948.